

כוותיה דרב הונא כשלא שיבר בה עצם, והלכתא כרב חסדא כששיבר בה עצם.. הוה עובדא וטרף רב יוסף עד תליטר חיותא. "במקרה זה, יש ס"ס: שמא בעצם מפרקת איפגים, שמא בבהמה אחרונה איפגים, ויש להכשיר שאר בהמות. בכל זאת לרב הונא, כיון שבהמה בחזקת איסור עומדת, אין להתיר בס"ס זה. לכאורה, לרב הונא, חזקה עדיפה מס"ס, בניגוד לגמ' בכתובות.

עוד זו מצינו ביבמות ל: ספק גירושין, בגט הנזרק, ספק קרוב לו ספק לה, צרתה פטורה מן היבום והחליצה כדין צרת ערוה. והטעם- "אמר רבה אישה זו בחזקת היתר לשוק עומדת, אל תאסרנה מספק". ואם בספק אחד מול חזקה, אין לאסור האישה, כיצד ס"ס נגד חזקה ייחשב ס"ס להתיר, הלא לפחות ספק אחד מהספיקות נגרע.

בעניין זה נחלקו ראשונים: האו"ה הארוך (כ"ו ס"ב) כתב שאין להקל בס"ס נגד חזקה. בנידון בהמה שנשחטה ונתערבה באחרות, ונמצאת הסכין פגומה. בכל בהמה יש

ספק ספיקא נגד חזקה

א. קושיה יסודית בדיון ספק ספיקא נגד חזקה:

בגמ' כתובות י"ד: מובאת דעת רבי יהושע שאין להתיר אישה ביוחסין (לכהונה) ע"פ רוב אלא בתרי רובי. כשהדין הוא להתיר לכהונה ע"פ ס"ס (כתובות ט.), ובזה רבי יהושע מסכים. יצא, אם כן, שס"ס עדיף מרוב, וכיוון ש"רובא וחזקה, רובא עדיף", בס"ס נתיר אף נגד חזקה.

לעומת זאת, בחולין י. מובא: "השוחרט בסכין ונמצאת פגומה. אמר רב הונא אפילו שיבר בה עצמות כל היום פסולה, חיישין שמא בעור נפגמה. ורב חסדא אמר כשרה שמא בעצם נפגמה. בשלמא רב הונא כשמעתי (דאמר לעיל ט. בהמה בחזקת איסור עומדת עד שיוודע לך במה נשחטה), אלא רב חסדא מ"ט? אמר לך עצם ודאי פוגם, עור ספק פוגם ספק לא פוגם והוי ספק וודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי". ובהמשך: "והלכתא

משמע שס"ס נגד חזקה לא מהני". שם בגמ' פירש הפני" בקו"א ט. ובעיקר ט. "לא צריכא" לשיטתו בקושיית התוס' "ונוקמה בחזקת היתר" שחזקה גוברת על ס"ס דלא כרשב"א).

2. טבעת של ע"ז שנפלה לרבוא ולריבוא נוסף, דהוי איתחזק איסורא מחמת תערובתו.

3. בס"ס באשת כהן ובאשת ישראל בכתובות ט. צ"ב איזו חזקת איסור ישנה במקרה זה.

4. ואין להקשות מהא דרב הונא בנמצאת הסכין פגומה, שכן רב הונא לטעמו שבחזקת איסור עומדת ואפילו שיבר בה עצמות. וי"ל את תירוצו.

הרמ"א בדרכ"מ הארוך סי' נ"ז ססק"ט (ד"ה "ועוד") ובתו"ח מ"ג סק"ז כתב: "האו"ה הארוך כתב דכל דבר שיש בו חזקת איסור אין מתירן שום ס"ס, ואין דבריו נכונים, דהרשב"א בתשובה כתב דמהני ס"ס אפילו בדבר שיש בו חזקת איסור".

ס"ס- ספק אם נשחטה בסכין זו, ספק שמא נפגמה הסכין במפרקת, ובכל זאת אסורה משום הא דרב הונא. בטעם הדבר כתב: "דכל דבר שהוא ספק לנו ואסרינן ליה משום חזקה הוי ודאי איסור ולא ספק, דסמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע ליה רובא.. ולכן אין להתיר בס"ס אלא היכא דליכא חזקת איסור". במקרה בכתובות ס"ס מועיל כי אין חזקת איסור קודמת.

הרשב"א (שו"ת סי' ת"א) חולק וסובר שס"ס מועיל להתיר נגד חזקה.

סדר ראיותיו:

1. ס"ס עדיף מרוב, כדמוכח בגמ' בכתובות הנ"ל. (הפני" י"ד. ד"ה "הלכך" הקשה לראיה זו של הרשב"א, שר' יהושע אמר דינו באלמנת עיסה, שרוב משפחה כשרים וכל דפריש מרובא וחזקת היתר לצידה, ולכך מועיל ס"ס. ומסתבר שכוונת הרשב"א להוכיח מהגמ' ט. ס"ס באשת כהן, שלא נחלק ר' יהושע בנידון, וכ"כ הפמ"ג מש"ז סקט"ו בדעת הרשב"א "אלא דמשם

ההיא דרב הונא שהספק בשחיטה והבהמה בחזקת איסור עומדת עד שנשחטה, שאז אין מועיל הס"ס להתיר. כשהס"ס והאיסור הם בעניין אחר, מועיל ס"ס להתיר אף נגד החזקה.

לפי הש"ך, הרשב"א הסיק מהגמ' בכתובות שס"ס עדיף מרוב, ולכן ס"ס מועיל נגד חזקה. בחולין י'. בנמצאה הסכין פגומה אינו ס"ס משום שהספקות משם אחד. טעמו של רב הונא בגמ' ש"בהמה בחזקת איסור עומדת", וכן הביא הרשב"א בתשובתו, וצ"ע. אולי יש לפרש בגמ', שבהמה בחזקת איסור עומדת ולכן 2 הספיקות הם לאחר שחיטה ולכן הם משם אחד. ביבמות ל'. אכן ספק אחד אינו מחליש את החזקה כי אינו רוב, אף 2 ספיקות נידונות כרוב.

לפי הט"ז, הרשב"א דן ס"ס כרוב, נגד חזקה, רק כשהספיקות אינן מעניין החזקה. ביבמות ל'. הספק מעניין החזקה (ספק גט קרוב אליה שיך לחזקת פנויה לאשת איש). בחולין י'. הספק מעניין החזקה- ספק בשחיטה שיך

ב. דעת הש"ך והט"ז:

הש"ך בכללי ס"ס (סקכ"ז עד סקל"ב) האריך בהבנת דברי הרשב"א. תורף דבריו, שהרשב"א סובר שס"ס מועיל להתיר אף כנגד חזקת איסור גמורה כחתיכת איסור (ולדעתו יש חסרון בלשון הרשב"א ברצף הדברים), וההיא דרב הונא אינו ס"ס להתיר משום שהוא משם אחד. גם לחולקים על הרשב"א (או"ה הנ"ל, משאת בנימין סי' ל"ח) כשיש ס"ס בלא הספק הראשון מותר (והיינו 3 ספקות נגד החזקה).

לדינא, אין לסמוך על הרשב"א, שכן הלשון בתשובתו משובשת. הרא"ה חולק על הרשב"א בזה, וגם דברי הרמ"א להתיר ס"ס במקום חזקה הם רק בנשבר הגף או בספק דרוסה, משום שיש צד שנשבר הגף לאחר שחיטה או שלא נדרסה, ואין כאן חזקת איסור ברורה, ולפחות יש ריעותא בחזקה.

הט"ז (סי' ק"י סקט"ו) מחלק לדעת הרשב"א בין ס"ס שבו הספק נגד החזקה ממש (כלומר, מעניין החזקה) וכגון

ספק ספיקא נגד חזקה

נד

משתי סיבות- שס"ס עדיף מרוב, ועוד, ש"בחדא ספיקא הו"ל פלגא ופלגא וכי איתא תרי ספיקי הו"ל כרובא".

לדינא, הש"ך נוקט דלא כרשב"א ומחמיר בס"ס נגד חזקה, אך מתיר בשלושה ספקות. הט"ז אינו מחלק בין 2 ל3 ספקות, ומתיר בס"ס כשהספקות אינם מעניין החזקה. הפר"ח תמה על דעתם, ומתיר בכל ס"ס.

הש"ך נוקט כאו"ה הארוך, שספק המתנגד לחזקה נחשב כודאי, ולכן סמוך מיעוטא לחזקה והרוב בטל. כשנוסף ספק שלישי, יש בעצם ס"ס ללא הספק המתנגד לחזקה.

בהגהת זר זהב לאו"ה סק"ב הסביר דברי האו"ה, שמש"כ "סמוך מיעוטא לחזקה" מוסב על דבריו הקודמים משם הרמב"ם בתרגולת שספק נתנבלה ביד שוחט מהיר וזריז, היינו דין סמוך מיעוטא לחזקה נגד רוב רגיל (רוב פעמים שחט כראוי). כך שטעמו של האו"ה בדיון ס"ס נגד חזקה הוא משום שחזקה הראשונה מכריעה את אחד הספקות לודאי. הפמ"ג

לחזקת איסור הבהמה, אם אבמ"ה לרש"י או שאינה זבוחה לתוס', עיין ביצה כ"ד.

נמצא בהבנת יסודו של הרשב"א שס"ס נידון כרוב שתי הבנות: לש"ך- אף נגד חזקה, ונראה שס"ס קרוב להחשב כרוב מציאותי. לט"ז- ס"ס נידון כרוב ומושפע מחזקה מוקדמת, ולכן ספק מעניין החזקה אינו מצטרף לרוב, על אף שהספק קיים במציאות. לכן נראה שס"ס נידון כרוב צדדים או אפשרויות, כפי שכתב הש"ש בסוף ש"א ע"פ ריב"ש.

הפר"ח (סי' ק"י סקמ"ט וכללי ס"ס סקט"ז) סובר שס"ס מועיל נגד חזקה. אך התקשה בלשון הרשב"א בתשובתו לשואל על קושייתו שספק דרבנן בדאיתחזק איסורא לחומרה, וא"כ כיצד ס"ס ייחשב כרוב להתיר גם במקום חזקה. ולכן מוכרח שספד"ר לקולא וה"ה לס"ס במקום חזקה. הפר"ח מסיק שלרשב"א ס"ס במקום חזקה מועיל אף כשהספקות מעניין החזקה (כ"כ בסקט"ז). בסקמ"ט התקשה בביאור הרשב"א) וטעמו של הרשב"א

למיעוטא בס"ס מותר, ובספר הזכרון למהר"י טייב מערכת ס' אות ח' כתב לרק במיעוט דמיעוט סובר ר' מאיר כן, בדומה לכך י"ל לרבנן בסוגיין עיין בהגהת זר זהב הנ"ל).
 אך להבנת הזר זהב שאין כאן ס"ס כלל מול החזקה משתמע שהחזקה מבטלת את הספקות, וגם בשלושה ספקות יהיה כן. הפר"ח בתוך דבריו נוקט בשני הטעמים (הובאו דבריו לעיל), לכן ניתן להבין את תמיהתו על הש"ך. בדומה כתב בספר שבילי ספקות ס' מ"ט. וכן הסביר הגרש"ז אוירבך בהערתו לש"ש ש"א פכ"א הערה ק"ב את דעת הש"ך.

לדעת הט"ז ס"ס אינו אינו מועיל להתיר נגד חזקת איסור, בין אם החזקה מנגדת ספק אחד ובין אם מנגדת שני ספקות. ומוכח כן, שהרי דן בדינו של רב הונא בו הספקות שניהם נגד החזקה, ובגמ' כתובות ט. בו ספק אחד נגד החזקה. וכן נקט בהבנת הט"ז הפמ"ג במש"ז סקט"ו בריש דבריו. (וחלק על כך הנוב"י יו"ד תניא ס' ו'). טעם הדבר, כתב

(ס' ק"י מש"ז סקט"ו) מסביר בהבנת האו"ה, שס"ס נגד חזקה אינו מועיל, אף שס"ס עדיף מרוב, כיון שסמוך מיעוטא לחזקה והו"ל כפלגא ופלגא ומדרבנן אסור. (לשיטתו ס"ס נגד חזקה אינו מועיל מדרבנן, ובהגהת זר זהב הביא שלרבנן דר' מאיר סמוך מיעוטא לחזקה מדרבנן).
 הפר"ח תמה על דברי הש"ך, מה טעם יש לחלק בין שתי ספקות לשלושה. לפי הזר זהב "מסידור דברי רבינו ומהסברתו משמע דלא הוי ס"ס כלל ולא נחשב זה לרובא כלל", כוונתו ללשון האו"ה "דכל דבר שהוא ספק לנו ואסרינן ליה משום חזקה הוי ודאי איסור ולא ספק, כדאיתא פרק ד' אחין גבי ספק קידושין דבחזקת היתר ליבם עומדת אפילו לקולא כ"ש לחומרא היכא דאיכ"ל אוקמיה אחזקת איסור".

לפי זה, להבנת הפמ"ג באו"ה הארוך, בשלושה ספקות נראה להתיר משום שישנו מיעוט דמיעוט שאינו מצטרף לחזקה מול הרוב. (בש"ש ש"א פי"ח כתב שאף לר' מאיר החושש

צדדי הספקות ורובא וחזקה רובא עדיף ומצאתי אוון לדברי ברבינו יונה לב"ב ק". סברתו, שס"ס יוצר רוב נגד החזקה וקודם לחזקה, ורק ספק אחד מוכרע מכח חזקה מוקדמת, ונראה שכך הבין הפר"ח. היינו שהגמ' ביבמות ל. הנ"ל מדברת בספק אחד מול חזקה, אך בשני ספקות ישנה סברת הגמ' בכתובות שס"ס עדיף מרוב. בדעת רב הונא כותב הפר"ח (בסקמ"ט) שאף בשיבר בה עצמות אוסר רב הונא אע"פ שודאי פגמי לסכין, כ"ש בס"ס, ואין טעמו משום חזקת איסור שנגד ס"ס, אלא חומרה מיוחדת בשחיטה, שהיא בחזקת איסור עד שיעשה בה מעשה ודאי להתיר. בספר בית זבול ח"א סי' ה' הביא דברי מחלוקת הראשונים גמ' זו, כיצד הדין אם אבדה הסכין. לדעת הרמב"ן והר"ן, השחיטה פסולה, כיון שדומה הדבר לשיבר בה עצמות כל היום. לדעת הרשב"א, אובדן הסכין עדיף משיבר בה עצמות והבבמה כשרה. וכתב שם (באות א'): "דמה דלא תלינן בעצמות אינו משום הריעותא

הפמ"ג במש"ז בתו"ד: "...וספק אחד סותר החזקה או אף לא נודע אסור כיון דהחזקה הפך הספק כודאי ולית כאן אלא ספק אחד". ומסתבר שבשלושה ספקות, גם כשאחד הספקות נגד חזקה, עדיין נותרו שתי ספקות להתיר, ככל ס"ס. וכן הבין הגרשז"א בהערותו.

הפר"ח הסיק שס"ס מועיל להיתר נגד חזקת איסור, גם כשהספקות מנוגדות לחזקה (ונראה שהבין כן בדעת הרשב"א בסופו של דבר, כפי שכתב בסוף דבריו בכללי ס"ס סקט"ז, ולא רק בדעת השואל בשו"ת הרשב"א). בהגהת הברוך טעם לש"ש ש"א פי"ח כתב: "...רק באם שהספק שקול הוא נשאר כל אחד מצדדי הספק בתוקפו בשיקול שוה יכול להיות כך וכך, מ"מ כל זמן שלא נתוסף עוד ספק שורת הדין וחוקי התורה להתיר או לאסור כפי החזקה הקדומה, אבל כשיש עוד ספק וחשבינן שני הספקות לרוב דהא ע"י אותן שני הספקות יש נטיה יותר לצד אחד מלנטות אחר הצד השני המתנגד משהי

את דעת הרשב"א בתשובה הסביר ע"פ רשב"א בתוה"א (דף קט"ו.) שבס"ס דכתובות הנ"ל בספק ראשון מול החזקה אסור מדאורייתא, שחזקת הגוף אלימא ליה, ולא שייך סמוך מיעוטא לחזקת היתר, ומשום כך מוכח לרשב"א בגמ' שס"ס מועיל נגד חזקה. (גם בדברי התוס' "ונוקמה בחזקת היתר", יש לדון לפי דברי הפנ"י והרעק"א בתוס' ד"ה "לא צריכא" בסופו, אם קיימת מסקנתו שחזקת הגוף עדיפה על חזקת היתר, גם בהמשך).

לרשב"א, רב הונא שאמר ש"אפילו שיבר בה עצמות כל היום אסורה" סובר שס"ס נגד חזקה לא מועיל, אך הלכה כרב חסדא שם, ולכן ס"ס נגד חזקה מועיל. (לשון הגמ' שרב הונא סובר "בהמה בחזקת איסור עומדת" הוא כפשוטו, שס"ס לא מועיל נגד חזקה, ומה שאמרה הגמ' אח"כ "אפילו שיבר בה עצמות אינו דין ייחודי לשחיטה, אלא חזרה על דעת רב הונא הזו).

דפגימה, אלא דגם בלא שום ריעותא כלל פוסל רב הונא. משום דסובר דכל שלא נבדק הסכין אחר שחיטה חיישין שמא בעור נפגמה, דכן היא שיטתו של רב הונא דחתיכת עור שלפני שחיטת הסימנים מבטל את החזקת בדוק של הסכין וכאילו נתעסק בים בדיקה לשחיטה בדבר שיכול לפגום". לכאורה, הסבר מחודש זה, דומה להסברו של הפר"ח בדעת הרשב"א בנידון. (בבית זבול האריך להסביר את דעת רב הונא).

הפמ"ג במש"ז סקט"ו הסביר בדעת האו"ה הארוך, שבס"ס נגד חזקה, כשספק אחד הוא בעניין החזקה, סמוך מיעוטא חזקה ואיתרע רובא (לא כדעת הרשב"א). דין סמוך מיעוטא לחזקה מדרבנן, ולכן גם ס"ס נגד חזקה אינו מועיל מדרבנן. כששני הספקות מעניין החזקה, וכהיא דפ"פ בכתובות ט, דן האיסור והיתר שיועיל כרוב נגד חזקה. יוצא, שאם שני הספקות אינן מעניין החזקה, אינם נידונים כרוב נגד החזקה.

כל זה אם ספק אחד מן הס"ס נגד החזקה, שאז ספק אחד בטל למול החזקה ונותר ספק אחד בלבד. אך אם שני הספקות נגד החזקה, נחשבים שני הספקות כרוב, ורובא וחזקה- רובא עדיף. כך מוסבר הס"ס בכתובות ט. שבתוס'. נמצא שלחוו"ד דרך מחודשת ביישוב הקושיה בין הגמ' השונות לעיל.

בהגהת אמרי ברוך לחוו"ד האריך בהסבר את דברי הרשב"א והתוס' ביבמות. חזקה שאינו זבוח אינה ממשיכה באופן אחר לאחר שחיטה כחזקה שאינו זבוח בגלל ספק בשחיטה (שאז שייך חילוקו של החוו"ד בין מעשה המכשיר בשחיטה לספק שאינו מכשיר בשחיטה), אלא מחילה חזקת איסור על הבהמה, המכריעה את הספקות בבהמה בהמשך. כך שחזקת איסור אבמ"ה (עיין באמרי ברוך מדוע נקט תוס' ביבמות חזקה אבמ"ח ולא חזקה שאינו זבוח) נשארת לאחר שחיטה כחזקת איסור רציפה גם לאחר שהאיסור השתנה בגלל הספק. כן הבין

ג. דעת החוו"ד:

לחוו"ד ביאור מחודש בסוגיה. הרשב"א ביבמות ל"א על דברי התוס' שם, מחלק בין חזקה שנעשה בה מעשה המכשיר אך ישנו ספק מצד אחר לאוסרה, לבין ספק אם נעשה בחזקה מעשה המכשיר גופא. החוו"ד בתוך דבריו מביא שתי ראיות לסברתו, את דברי הרשב"א הנ"ל, ואת הגמ' בחולין מ"ג. בישב לו בוושט ונשחטה, שם הגמ' מסבירה שאינו בגדר איתחזק איסורא. כשהספק בשחיטה גופא, אם שחיטה היתה (ובכלל זה ספק בשהיה או חלידה), הרי זה ספק אם נעשה מעשה המכשיר בבהמה, ולכן בחזקת איסור עומדת מול ס"ס. כן מובן דינו של רב הונא שאפילו שיבר עצמות כל היום הבהמה בחזקת איסור עומדת. מסביר החוו"ד שבמקרה זה אף אם נרבה ספיקי ספקות יש לאסור כיון שכל הספקות הם אם נעשה מעשה המכשיר (=שחיטה כשרה) וחזקת האיסור תקפה כל עוד לא נעשה מעשה המכשיר לשנותה.

נעשה מעשה המתיר-
 השחיטה שייך לומר בה חזקה
 שאינה זבוחה, וכתב שם שכך
 סובר החו"ד בהסבר הגמ'. כן
 נראית כוונת האו"ש (שחיטה
 פ"א הי"ג) בתירוץ קושיית
 הגרע"א. נראה, א"כ, שיש
 מקור להבנת החו"ד מגמ' זו.
 (באו"ש ובבאר יצחק שם תירצו
 תירוצים נוספים).

עוד יש להוסיף את דבריו בבית
 יעקב לכתובות י"ד. שדין סמוך
 מיעוטא לחזקה נגד רוב, הוא
 ברוב דליתא קמן, אך לא ברוב
 דאיתא קמן. וכדבריו בחו"ד
 סי' ס"ג סק"ב. וכן כתב
 במכתבו לחמד"ש (הובא
 בשו"ת חמדת שלמה אהע"ז
 סי' כ"ד סקי"ב) בנידון זה.
 סברת הרשב"א היא שס"ס
 עדיף מרוב דאיתא קמן.

**ד. ראיית הרשב"א
 מכתובות:**

בכו"פ, קונטרס בית הספק,
 ד"ה "והנה אם אתחזק איסורא
 בשל תורה" חידש כמה נקודות
 בדיון זה:

באמרי ברוך את מהלך התוס'
 והרשב"א ביבמות.

בדומה להבנת החו"ד כתב
 הש"ש ש"ה פ"ו בסופו (ד"ה
 "וראיה"). בפ"א ובפ"ז הביא
 דברי הש"ך ליו"ד סי' נ' על
 דברי התוס' ביבמות, ומשתמע
 שהש"ך הבין כאמרי ברוך,
 בהתאם להבנת הש"ך בסעיף
 הקודם בעניין ס"ס נגד חזקה.
 הגרע"א (שו"ת קמא סי' קס"ז)
 כתב בביאור התוס' ביבמות
 כש"ש.

הגרע"א (חי' לב"ק י"א. ד"ה
 "ובהיא", שו"ת קמא ס"ס
 קנ"ח) הקשה לשיטת הש"ך
 שס"ס אינו מועיל נגד חזקה
 מדברי הגמ' בב"ק שאין מקצת
 שליה בלא וולד ולכן שליה
 שיצאה מקצתה אסורה. וכתבו
 התוס' שאם יש מקצת שליה
 בלא וולד הוה ס"ס ומותר. אלא
 שס"ס זה הוא נגד חזקת איסור
 שאינה זבוחה. ומוכח לכאורה
 שס"ס נגד חזקה מועיל.
 בשו"ת באר יצחק (יו"ד סי'
 ט"ז) הביא הסבר (משם
 אחרים) שאין במקרה זה
 חזקת איסור שאינה זבוחה כיון
 שהיה יכול לשוחטה קודם
 יציאת השליא, ורק בספק אם

ס"ס של ספק דרוסה
 שבתערובת גובר על
 חזקת איסור אבמה"ח.

בתוך דבריו הזכיר את קושיית
 הפנ"י (כתובות י"ד. ד"ה
 "הלכך", ובאריכות בקו"א
 לכתובות י"ד. "הלכך") כיצד
 הביא הרשב"א ראייה מדעת
 רבי יהושע שס"ס עדיף מרוב,
 הלא בדין אלמנת עיסה ישנו
 רוב עם הס"ס נגד החזקה (רוב
 המשפחה כשרה, וי"ל שהיא
 מן רוב כשרים). עוד הקשה
 הפנ"י, שאין הלכה כרבי יהושע
 אלא כרבן גמליאל, כשארבן
 גמליאל מוכח שרוב עדיף
 מס"ס, שהרי לשיטתו מתירים
 ע"פ תרי רובי (כתובות ט"ו:
 בההיא תינוקת) ואין מתירים
 אלמנת עיסה ע"פ רוב וס"ס.

הכו"פ מיישב, שלשון הגמ' אינו
 שלרבי יהושע ס"ס עם רוב הוא
 המתיר אלמנת עיסה, אלא
 ס"ס בלבד. וכנראה כוונתו
 שפשוט לגמ' סברא זו, והיא
 נכונה גם לרבן גמליאל.

הפנ"י מתרץ בתוך דבריו,
 שהרשב"א מבין בדעת רבי
 יהושע, שגם בתערובת חד
 בחד במשפחה מתיר אלמנת

1. בסברת הרשב"א שס"ס
 עדיף מרוב, דן האם אכן
 ס"ס גובר על רוב.
 במחלוקת הרמב"ם
 והראב"ד בנפל שהטילה
 שפחה לבור, הקל
 הרמב"ם משום שספק הוא
 (אם הנפל בבור, שמא
 גררתו חולדה וכד'),
 ומדרבנן לא גזרו.
 ולראב"ד הוא ס"ס (ספק
 רוח, ספר גררתו חולדה).
 לפי הכס"מ המחלוקת היא
 בדין רוב נגד ס"ס.
 הרשב"א סובר כראב"ד
 שס"ס גובר על רוב.
 לרמב"ם (כפי ששמע
 בתחילת דברי הכו"פ) רוב
 נידון כודאי, ואין ספק חל
 בדין הודאי, לכן גם ס"ס
 אינו תקף מול רוב. יל"ע
 בסברתו של הראב"ד.

2. לתוס' בכתובות, ס"ס גובר
 על רוב דרבנן, כשרוב
 דרבנן גובר על חזקה. רוב
 ברצון גובר על חזקת
 היתר, וס"ס קיים אף ברוב
 ברצון. יוצא, שס"ס גובר
 על חזקה.

3. בספק דרוסה, קיים ספק
 שמא ניקב הוושט. זהו
 ספק בשחיטה, ואעפ"כ

החק"ל דחה את התירוץ הללו, והחזיק בקושיית הפנ"י על דברי הרשב"א.

החת"ס (חידושים לכתובות י"ד). הסביר שרבן גמליאל ורבי יהושע נחלקו גם לגבי כתובה, בד"ן זה מוציאים ממון מחזקתו, ובד"ן אלמנת עיסה סובר רבן גמליאל שיש לה חזקת איסור, והיתרה הוא ע"פ ס"ס וטענת ברי שלה, בעוד רבי יהושע מתירה ללא טענת ברי. כל זה משום גדר מעלה עשו ביוחסין, שהוא שקול לחזקת ממון. בשני המקרים, כתובה ואלמנת עיסה, לכו"ע ס"ס עדיף מחזקה, מחלוקתם היא האם צריך טענת ברי. לרבי יהושע אין הולכים בממון אחר הרוב, וכן הוא בחומרת מעלה ביוחסין שאין הולכים אחר הרוב, אך ס"ס מתיר הן בממון והן במעלת יוחסין. לדעת רבן גמליאל, נדרשת טענת ברי גם כן משום מעלת יוחסין, אך היתר אלמנת עיסה הוא מדין ס"ס. לגבי הבת, יש גדר קבוע מול הרוב, ולכן ס"ס לא אינו תקף עבורה להיתרה. החת"ס דוחה את ראיותיו הנוספות של הפנ"י,

עיסה, ואין במצב זה רוב אלא ס"ס בלבד. אפשרות אחרת, שהרשב"א מסברא פשוטה דן שס"ס עדיף מרוב, וראייתו מגמ' כתובות היא שסברא זו אפשרית, ואין מגמרא זו ראייה ברורה לדעת הרשב"א לאף צד. את קושייתו השניה, שאין הלכה כרבי יהושע אלא כרבן גמליאל, הפנ"י אינו מתרץ, ובגללה חלק על דעת הרשב"א והאחרונים להלכה, וסבר שס"ס אינו מתיר נגד חזקה. (הפנ"י הביא ראיות נוספות למסקנתו). בספר הפלאה (כתובות י"ד) מתרץ קושייה זו באמצעות גדר הדרא לניחותא (נזיר י"ב). כיון שאישה זו הדרא לניחותא, אין בה דין כל דפריש אלא דין קבוע, ואין במצב זה רוב, החת"ס דוחה את תירוץו, שכן אין "הדרא לניחותא" אחרי שאלמנת העיסה עקרה ממשפחה למשפחה לחלוטין. בספר חקרי לב (יו"ד סי' ק"ל) כתב שאין כאן קבוע משום שיש פה ביטול ברוב שבתערובת, ולא הליכה אחר הרוב. גם בשע"י ש"ד פ"ח האריך בגדר הדרא לניחותא. לדבריו שם, תירוץ ההפלאה נתון במחלוקת.

דאלמנתו אית לה חזקה דכשרות, ואע"ג דבתו נמי ספק ספיקא היא, מעלה עשו ביוחסין". בתוס' י"ד. ד"ה "אלמנת עיסה" כתב באופן אחר: "...דבת נמי הוי ספק ספיקא כמו באלמנה וי"ל דבת העיסה אין לה חזקה דכשרות ואע"ג דבעלמא מקילין בספק ספיקא הכא מעלה עשו ביוחסין כי היכי דמצריך לקמן תרי רובי להכשיר אע"ג דבעלמא סגי בחד רובא".

בתורי"ד לקידושין ע"ה. ד"ה מאי טעמא" כתב: "...ודווקא באלמנת עיסה מכשרי מפני שהיתה לה חזקה דכשרות, אבל בת העיסה פסולה לדברי הכל ואע"פ שהוא ס"ס, מפני שתחילתו היתה בספק פסול ואין לה חזקה דכשרות".

לסברת החת"ס חומרת "מעלה עשו ביוחסין" מבטלת למעשה את הרוב להיתר שיטתו באלמנת עיסה. (בדף ט"ו). הצריכו תרי רובי מסיבה זו). לגבי הבת, אין דין רוב להיתר בגלל גדר קבוע שיש בה, כך שחומרת "מעלה עשו ביוחסין" חלה על ספק ספיקא שיש בה, ואין להתירה בס"ס זה. נראה

מסיק שראיית הרשב"א מכתובות ברורה, ולדינא ס"ס מתיר נגד חזקה.

הרשב"א לכתובות י"ד. כתב: "ותרתי ספיקי דאלמנת עיסה, פירש"י ז"ל כגון שזרק לה גיטא ספק קרוב לו ספק קרוב לה ומת דהויא לה ספק גרושה ספק אלמנה, ועמדה ונישאת לכהן תוך ג' חדשים לראשון וילדה ספק בן תשעה לראשון ספק בין שבעה לשני... ואינו מחזור דלא מיקרי עיסה אלא כשכשרין ופסולין מעורבים זה בזה, כעיסה זו שיש בה עירובין הרבה סובין וקמח ומיים ומלח. ועוד דגרסינן בתוספתא עיסה פסולה לכהונה מפני ספק חללים שנטמעו בה. אלא נראה כפירושו של ר"ח ז"ל שפירש כגון ספק מגורשת שילדה מכהן ונטמע אותו ספק במשפחת כהונה ונעשית כל המשפחה עיסה משום ספק זה שנטמע בה. וכל אותה המשפחה כספק ספיקא היא ספק מן הכשרים שבה ואת"ל מן הספקות שנטמעו בה אותן עצמן כשרים הן דקרוב לו היה ואלמנה היתה. והא דשרי אלמנתו ולא בתו, משום

רובא לתרי רובי דהכא והכא לקולא, דחד רובא כמאה ומאה רובי כחד, ואילו בספיקי איכא טובא בין חד ספק לתרי ספיקי דהכא לקולא והכא לחומרא, וכיון שכן מאן דלא מכשיר בתרי ספיקי כל שכן דלא מכשיר בתרי רובי".

בדברי הרשב"א האלו, נראה שרבן גמליאל התיר באלמנת עיסה בטענת ברי מדין ס"ס. (בדף י"ד. דן הרשב"א אליבא דרבי יהושע). גם נראה שטענת ברי נצרכת משום מעלה עשו ביוחסין (ולא רק תרי רובי). גם סברתו שס"ס עדיף מתרי רובי (יעויין בחי' הר"ן שכתב ההיפך מכך) כתב הרשב"א הן ככלל, והן לדעת רבן גמליאל כלפי נידונו באלמנת עיסה. ממש שכתב "רובא דהתם (של אלמנת עיסה לרבן גמליאל) עדיף דאיכא תרי ספיקי" נראה שהבין שרבן גמליאל התיר אלמנת עיסה בטענת ברי עם רוב ושתי ספיקות. לעומת מעשה בקרונה של ציפורי שהתיר בטענת ברי ותרי רובי משום מעלה עשו ביוחסין, ועל זה כתב סברתו שס"ס עדיף

שסברה זו מתאימה לדברי הרשב"א ופחות לדברי תורי"ד. בדברי החת"ס קצת משמע שהסברו אינו לדעת התוס'. לכאורה בגלל שנקטו בריש דבריהם שבת העיסה אין לה חזקת כשרות בנוסף לחומרת "מעלה עשו ביוחסין". ברשב"א מבורר הטעם "מעלת עשו ביוחסין" לאסור את בת העיסה.

הרשב"א לכתובות י"ד: (ד"ה "בקרונה של ציפורי") כתב: "...ועוד דלרבן גמליאל ודאי בחד רובא ובדלא טענה לא מכשר, דהא אלמנת עיסה דרובה עיסה כשר הוא, דמשום ספק חלל כשנטמע במשפחה פסלינן לכולה משפחה אע"ג דרובא כשרין ואפילו הכי פסיל רבן גמליאל, ורובא דהתם עדיף דאיכא תרי ספיקי ורבן גמליאל ודאי בין דאזלה איהו לגביה בין דאזיל איהו לגביה פסיל". עוד כתב שם: "ולא עוד אלא דאפילו בתרי רובי ודאי משמע דפסיל רבן גמליאל בדלא טענה, דאיהו קיל ליה שמא דאפילו בספק ספיקא פסיל וכ"ש בתרי רובי, דהא בדאורייתא ליכא מידי בין חד

מתרי רובי. נראית מכאן ראייה להבנת החת"ס בדעת רבן גמליאל. (בחק"ל יו"ד סי' ק"ל הקיף את צדדי הסוגיא הן בראיה והן בסברא, ושם עמ' קס"ח ד"ה "אכן נראה לי" הביא ששאר ראשונים חולקים על הרשב"א בנקודה זו).

אך מועיל במצב בו איתחזק איסורא.

ב. סברת הרשב"א שס"ס עדיף מרוב, היא בדאיתחזק איסורא. מול חזקה גמורה מועיל רק רוב מבורר (רובא וחזקה רובא עדיף). אך ס"ס אינו מוציא מידי חזקה ראשונה, משום שהוא מצד ההזדמנות והמקרה, והחזקה היא ודאית (וכן הוא בדברי רב הונא שמעמידים על חזקה אפילו שיבר בה עצמות).

ג. גם לרשב"א, וגם לאו"ה, הסובר סמוך מיעוטא לחזקה, וס"ס אינו מועיל נגדה- זהו רק כשתי הספיקות הם נגד החזקה ולכן מגרעות החזקה. בספק בגופו ספק בתערובת, ספק הראשון שבגופו נחשב כודאי בשל החזקה, ונותר ספק אחד שבתערובת, ולכן ס"ס כזה אינו מועיל נגד החזקה. וגם הרשב"א סובר כן בדאיתחזק איסורא, שאין ספק בגופו ספק בתערובת מועיל להתיר. וגם אם ננקוט ברשב"א כדעת הש"ך שס"ס מועיל מול

ה. הבנת היד יהודה במחלוקת הראשונים בדיון זה:

בספר יד יהודה (יו"ד סי' ק"י אותיות ל"ג-מ"ג) חלק על ביאור הש"ך בדעת הרשב"א וכתב ביאור אחר במח' הראשונים בדיון ס"ס במקום חזקה.

ה. הבנת היד יהודה במחלוקת הראשונים בדיון זה:

א. הרשב"א מחלק בין ס"ס נגד חזקת איסור גמורה, וכגון סכין שנמצאה פגומה בהא דרב הונא, לבין איתחזק איסורא, ודוגמא לכך- חתיכת איסור שהתערבה. (באלמנת עיסה מדובר ג"כ באיתחזק איסורא בתערובת, כדברי הרשב"א לעיל). ס"ס אינו מועיל נגד חזקת איסור,

א. הרשב"א מחלק בין ס"ס נגד חזקת איסור גמורה, וכגון סכין שנמצאה פגומה בהא דרב הונא, לבין איתחזק איסורא, ודוגמא לכך- חתיכת איסור שהתערבה. (באלמנת עיסה מדובר ג"כ באיתחזק איסורא בתערובת, כדברי הרשב"א לעיל). ס"ס אינו מועיל נגד חזקת איסור,

לעומת שני ספקות למול החזקה, ששניהם נחלשות ונחשבות כמיעוט. הבנה זו הפוכה לדעת החו"ד שהובאה לעיל. (בשער"י שער הספיקות פי"ט הבין כיד יהודה).

- ו. הרמ"א מסכים לביאורו בדעת הרשב"א שס"ס אינו מועיל נגד חזקה גמורה, ורק בדאיתחזק איסורא או באיקבע איסורא סובר שס"ס מועיל נגד חזקה.
- ז. מסתבר שס"ס בפלוגתא דרבוותא מועיל נגד חזקה.
- ח. בשלושה ספיקות נגד חזקה, שדן הש"ך שמועיל-מצדד שלא יועילו 3 ספקות להוציא מידי חזקה או איתחזק איסורא, ורק באיקבע איסורא יש לדון לדעת הרשב"א כן.

הרשב"א בתשובתו בעניין ס"ס נגד חזקה הביא ראיה מכתובות ט. בס"ס נגד חזקה שבאשת כהן ובאשת ישראל. כבר הזכיר הפמ"ג שהובא לעיל, שיש לדון איזו חזקת איסור בדיוק ישנה במקרים אלו. היד יהודה (סקל"ז, וגם סק"מ כתב כן) מבין בתוך

חזקה גמורה, בספק בגופו ספק בתערובת אינו מועיל, מטעם הנ"ל.

ד. לדעת האו"ה הארוך, אין מועילים כל ספיקות שהן להוציא מחזקת איסור. אמנם, כשספק שני אינו מנגד את החזקה כלל, כיון שספק ראשון הועיל להוציא מחזקת איסור, ע"י ספק שני ישנו ס"ס להתיר. אך זה כשספק הראשון מספק את החזקה. ודוגמתו- מצא הסכין פגום, שמא בעור נפגמה- ובשל כך ספק זה אינו נחשב לודאי- ואיתו ספק נוסף שמא בקמייתא או בבתרייתא, ולכן ייחשב ס"ס להתיר. כ"ז כשספק אחד בגופו וספק שני אינו בגופו.

ה. לסברת האו"ה הארוך- כששני הספיקות בגופו- עדיף ס"ס בו ספק אחד מנגד לחזקה מס"ס שבו שני הספקות מתנגדות לחזקה. ההבנה היא שספק אחד מתנגד לחזקה, יש פה מעין ס"ס שאינו שקול אחרי שספק אחד אנו מתנגד לחזקה,

דהוי ספק דאורייתא תו לא אמרינן ביה ס"ס לדעת ר"י.

ו. ס"ס בפלוגתא דרבוותא נגד חזקה:

דעת היד יהודה לעיל (סקל"ט) שס"ס בפלוגתא דרבוותא נגד חזקה מועיל להיתר. כן כתב רעק"א בשו"ת (קמא סי' ל"ז): "והנה יש לצדד לסמוך אס"ס למ"ש הכנה"ג דבספיקא דדינא ל"ש לומר אוקמא אחזקה דמשום חזקה לא הוכרע הדין. וכ"כ בפשיטות המ"ל (הל" טומאת צרעת פ"ה הי"א). ונ"ל שזו כוונת הש"ג בשם הרי"א ז"ל: ונראה בעיני שלא אמרו ה"ה בחזקת היתר אלא מסופק במעשה, אבל אם המעשה ברור וההוראה מסופקת הרי ספיקו להחמיר עכ"ל. והיינו מסברא הנ"ל דמשום חזקה לא ישתנה הדין, והנ"ל לענין חזקת איסור ד"ש מספיקא דדינא". וכן כתב בש"ש ש"א פכ"ב ד"ה "וכן כתב רש"י".

הפמ"ג בשושנת העמקים כלל י"א ד"ה "ספק פלוגתא" הסביר: "ויראה לי בספק פלוגתא דרבוותא ל"ש לומר

דבריו שבשל הריעותא דפ"פ לפנינו אין כאן חזקת איסור גמורה, ודימה זאת לאלמנת עיסה (גם הפמ"ג כתב כן). זאת לשיטתו שס"ס נגד חזקה אינו מועיל אף לרשב"א. ניתן לדון במקרה זה גם כס"ס נגד חזקה (כי ישנה חזקת הגוף, כדברי הפנ"י שהובאו).

החילוק בין ס"ס שבגוף ובתערובת לס"ס שכל צדדיו בגופו, תלויה הן בסרת מחלוקת ר"י ור"ת, והן בהבנת ראיית הרשב"א מחלוקת ר"י ור"ת בתשובתו הנ"ל. וכפי שכתב היד יהודה בסק"מ, הרשב"א קיצר בהבאת הראיה והתכוון לדבריו בתורת הביית. הש"ך כתב שלשון הרשב"א בתשובה משובשת ואין לסמוך עליה, לעומת היד יהודה שכתב שניתן להבינה למרות שיבושי הלשון. גם בגוף דברי האו"ה הארוך הבין חילוק זה כפי שכתב בסקל"ה: "והנה הט"ז סובר שמש"כ אה מאחר ספק ראשון דאורייתא ספק נבלה, היינו כיון שהוא ספק נבלה א"כ תו הוי חזקת איסור ולכן לא אמרינן ביה ס"ס. וברור דזה אינו, רק בפשוט כיון

דרבוותא נגד חזקה מועיל.
ותמה שם על דברי
הפר"ח.

ב. מדרבנן אפשר ואמרינן
סמוך מיעוט לחזקה בס"ס
בפלוגתא דרבוותא. ואז
שלושה ספיקות יועילו
להתיר.

ג. כשספק אחד הוא
במציאות, וספק שני
בדינא, אין להקל נגד
חזקה.

הפמ"ג לשיטתו בטעם האו"ה
הארוך, שגדר סמוך מיעוטא
לחזקה מחשיב את הספק
הראשון בס"ס כפלגא פלגא,
ולכן לא מועיל ס"ס נגד חזקה.
אך להבנת הזר זהב שהובאה,
שבגדר סמוך מיעוטא לחזקה,
החזקה מחשיבה את הספק
הראשון לודאי, ניתן להבין את
דברי הרעק"א והש"ש שלא
חילקו ע"פ דין סמוך מיעוטא
לחזקה בס"ס בפלוגתא
דרבוותא נגד חזקה בין
דאורייתא לדרבנן. ובדומה
כתב הש"ש ש"א פי"א שאף
לר' מאיר הסובר סמוך מיעוטא
לחזקה אמרינן ס"ס להתיר.

אוקמיה אחזקה כמו בפיקא
דבעיא וספיקא דדינא (פי'
ש=דלא ידעין מאי קאמרי
קמאי) דל"ש אוקמיה אחזקה
כח בשביל החזקה לא ישתנה
הדין. ולפ"ז יצא לנו דין חדש
דבס"ס פלוגתא דרבוותא מהני
במקום חזקה אף דבס"ס בגוף
המעשה לא מהני ס"ס במקום
חזקה. הטעם דחזקה נגדספק
האחד משוי כוודאי ולית כאן
ס"ס וכ"ש כשחזקה נגד שניהם
משא"כ פלוגתא ל"ש אוקמיה
אחזק. וי"ל הטעם סמוך
מיעוטא לחזקה והו"ל פלגא
דס"ס כרוב א"כ ה"ה ספק
פלוגתא י"ל עכ"פ מדרבנן
אסור. ועכ"פ הא אמינא דבס"ס
גוף המעשה במקום חזקה
מה"ת אסור ובפלוגתא יצא
מכלל ספק תורה וי"ל מדרבנן
והבן, וצ"ע בכל זה".

וביו"ד סי' ק"י בשפ"ד סקכ"ח
סיכום הפמ"ג:

א. כפי שבספק פלוגתא ל"ש
לומר הלכה כפלוני מכח
חזקה, כן ל"ש לומר בס"ס
נגד חזקה אוקמיה
החזקה. לכן ס"ס בפלוגתא